

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Miljöprövningsdelegationen

Beslut
2018-08-30

Diarienummer
551-4566-2018
Dossienummer
1470-1199

Sida
1(20)

Patrik Velander
karin.velander@telia.com

Tillstånd till djurhållning på fastigheterna Bryngelstorp 1:1 och Rördalen 1:2 i Vara kommun

Verksamhetskod enligt miljöprövningsförordningen (2013:251): 1.10-i (B)
Kod i industriutsläppsdirektivet (2010/75/EU): 6.6 b

Miljöprövningsdelegationens beslut

Tillstånd

Miljöprövningsdelegationen ger Patrik Velander (organisationsnummer 720118-5951) tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till djurhållning med slaktsvinsproduktion på fastigheterna Bryngelstorp 1:1 och Rördalen 1:2 i Vara kommun.

Tillkommande djurstall ska lokaliseras enligt alternativ 1 i ansökan, se bilaga 1.

Tillståndet gäller för djurhållning om högst 3 400 platser för slaktsvin, vilket motsvarar 340 djurenheter.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Miljöprövningsdelegationen godkänner miljökonsekvensbeskrivningen.

Statusrapport

Miljöprövningsdelegationen beslutar att en statusrapport enligt kraven i 1 kap. 23 § industriutsläppsförordningen (2013:250) inte krävs för den verksamhet som omfattas av tillståndet.

Villkor för tillståndet

Allmänt

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten bedrivas i huvudsak i enlighet med vad sökanden har angett i ansökningshandlingarna och i övrigt åtagit sig i ärendet.
2. Hantering, lagring och transport av fodermedel och organiska gödselmedel ska ske på sådant sätt att förorening av yt- och grundvatten inte kan ske. Eventuellt läckage och spill ska omedelbart tas omhand.
3. Uppkommer olägenheter av betydelse från flugor, lukt eller annan påverkan från verksamheten ska åtgärder omedelbart vidtas så att olägenheterna upphör.

Avlopp från foderkök och lagringsutrymmen

4. Avlopp från foderkök, tvättvatten från rengöring av stallar och maskiner samt förorenat dagvatten från utlastningsytor och andra hårdgjorda ytor vid anläggningen ska ledas till flytgödselbehållare alternativt samlas upp i annan tät behållare för omhändertagande.
5. Lagringsutrymmen för flytgödsel ska vara försedda med tättslutande taköverbyggnad eller flytande plastduk. Alternativt kan annan täckningsmetod med motsvarande lukt- och ammoniakreducerande effekt medges av tillsynsmyndigheten.

Spridning av organiska gödselmedel

6. Under tiden den 1 augusti – 31 oktober får spridning av flytgödsel endast ske till etablerad vall eller inför sådd av höstoljeväxter.
7. Spridning av organiska gödselmedel ska ske i så få och koncentrerade perioder som möjligt. Hänsyn ska också tas till rådande och förväntade väderleksförhållanden så att minsta möjliga näringsförlust och olägenhet för närboende uppstår. Spridning under lördagar, söndagar, helgdagar och helgdagsaftnar ska så långt möjligt undvikas.
8. Organiska gödselmedel ska brukas ned senast inom 12 timmar, såvida inte spridning sker i växande gröda.
9. Spridning av organiska gödselmedel får inte ske närmare vattendrag eller vattenförande dike än 10 meter. Om exakt spridningsteknik (bandspridning eller myllning) används kan skyddsavståndet minska till 6 meter. Spridning får inte ske närmare vattentäkt än 50 meter. Särskild försiktighet ska iakttas där markytan lutar mot vattendrag eller vattentäkt, liksom där åkermarken regelmässigt översvämmas vid snösmältning eller riklig nederbörd.

Buller

10. Buller från verksamheten inklusive transporter inom området får inte överskrida högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än

Helgfri måndag till fredag	kl. 06.00 -18.00	50 dB(A)
nattetid	kl. 22.00 -06.00	40 dB(A)
övrig tid		45 dB(A).

Momentana ljud nattetid (kl. 22.00-06.00) får utomhus vid bostäder högst uppgå till 55 dB(A).

De angivna värdena ska kontrolleras genom mätning vid bullerkällorna (närfältsmätning) och beräkningar eller genom mätning vid berörda bostäder (immissionsmätning). Kontroll ska ske när tillsynsmyndigheten anser att kontroll är befogad.

Kemikalier och avfall

11. Kemiska produkter och farligt avfall ska hanteras så att spill och läckage förhindras. Förvaring av kemiska produkter och farligt avfall ska ske på ogenomsläpplig yta som är försedd med invallning eller annan konstruktion till skydd mot utsläpp samt i övrigt utformad så att nederbörd

inte samlas. Vid lagring i tankar eller behållare ska uppsamlingsvolymen inom respektive invallning minst motsvara den största behållarens volym plus 10 procent av övriga behållares volym. Tankar och cisterner ska vara försedda med skydd mot överfyllnad. Absorptionsmedel ska finnas lättillgängligt vid förvaringsplatsen.

12. Döda djur ska snarast transporteras till godkänd destruktionsanläggning. I väntan på transport ska djuren förvaras på ett betryggande sätt ur smittspridnings- och miljöskyddssynpunkt.

Kontroll av verksamheten

13. Ett aktuellt kontrollprogram ska finnas för verksamheten och följas. Av kontrollprogrammet ska minst framgå mät- och beräkningsmetod, mät/beräkningsfrekvens och utvärderingsmetod för

- kontroll av påverkan på vattenrecipienter,
- fullständig markkartering med avseende på fosfor, kalium och pH,
- växtnärbalans med avseende på kväve och fosfor,
- analys av organiska gödselmedel med avseende på torrsbstanshalt, totalkväve, ammoniumkväve och fosfor.

Förslag till kontrollprogram ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast sex månader efter det att detta tillstånd har tagits i anspråk.

14. Spridning av organiska gödselmedel ska ske enligt en årligen upprättad gödslingsplan grundad på aktuell gröda, markkartering och gödselns växtnärbalansinnehåll.

Avveckling av verksamheten

15. Sökande ska till tillsynsmyndigheten i god tid före en eventuell nedläggning av hela verksamheten inge en avvecklingsplan och ifråga om del av verksamheten en anmälan om nedläggningen. Om det finns behov får tillsynsmyndigheten efter anmälan föreskriva att en avvecklingsplan ska ges in.

När tillståndet får tas i anspråk

Tillståndet får tas i anspråk även om beslutet inte har fått laga kraft (verkställighetsförordnande). Tillsynsmyndigheten ska meddelas när tillståndet tas i anspråk.

När verksamheten ska ha satts igång (igångsättningsstid)

Verksamheten enligt tillståndet ska ha satts igång senast 3 år efter att detta beslut har fått laga kraft annars förfaller tillståndet.

Delgivning sker genom kungörelse

Miljöprövningsdelegationen beslutar, med stöd av 47 och 49 §§ delgivningslagen (2010:1932), att delgivning av detta beslut ska ske genom kungörelse. Kungörelsen

införs inom tio dagar i Post- och Inrikes Tidningar samt i ortstidningarna Nya Lidköpings-Tidningen, Skaraborgs Läns Tidning Skara Tidning och Skaraborgsbygden.

Beslutet hålls tillgängligt hos Länsstyrelsen och hos kommunkansliet i Vara kommun. Länsstyrelsens e-postadress är vastragotaland@lansstyrelsen.se.

Redogörelse för ärendet

Bakgrunden till ansökan

Patrik Velande (sökanden) ansöker om utökad djurhållning. Ansökan föranleds av att ett nytt stall för slaktsvin planeras med ytterligare 1 760 platser och då blir den totala verksamheten tillståndspliktig enligt 9 kap. miljöbalken.

Tidigare tillstånd till verksamheten

Verksamheten på platsen har bedrivits sen år 2003 för en slaktsvinsproduktion med 1 640 slaktsvinsplatser som är anmäld till Vara kommun (tillsynsmyndighet).

Miljö- och byggnadsnämnden i Vara kommun har meddelat försiktighetsmått i inlämnad anmälan år 2002 (Dnr 341/02).

Sökandens samråd med myndigheter och enskilda

Samråd om verksamhetens inverkan på omgivningen har skett enligt 6 kap. miljöbalken i dess lydelse före den 1 januari 2018. Verksamheten ska antas medföra betydande miljöpåverkan enligt 3 § förordningen (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar.

Sökanden har samrått med myndigheter, de enskilda som kan antas bli särskilt berörda av verksamheten, och den allmänhet som kan antas bli berörda av verksamheten. Samrådet har handlat om verksamhetens lokalisering, omfattning och utformning, de miljöeffekter som verksamheten kan antas medföra i sig eller till följd av yttre händelser samt om miljökonsekvensbeskrivningens innehåll och utformning (avgränsningssamråd).

Hur ansökan har handlagts

Ansökan med miljökonsekvensbeskrivning kom in till Miljöprövningsdelegationen den 5 februari 2018. Efter kompletteringar har ansökan kungjorts i ortstidningarna och remitterats till Länsstyrelsen, Miljö- och byggnadsnämnden i Vara kommun, Räddningstjänsten i Västra Skaraborg och Trafikverket.

Yttranden har kommit in från samtliga remissinstanser. Sökanden har fått tillfälle att bemöta yttrandena.

Hur verksamheten klassificeras

Verksamheten klassificeras enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) med verksamhetskod

- 1.10-i (B), det vill säga anläggning för djurhållning med mer än 2 000 platser för växande grisar som är tyngre än 30 kilogram och avsedda för produktion.

Verksamheten omfattas även av industriutsläppsförordningen (SFS 2013:250) och industriutsläppsdirektivet (2010/75/EU) där det framgår att verksamheten omfattas av följande kod i direktivet

- 6.6 b, det vill säga intensiv uppfödning av svin med mer än 2 000 platser för slaktsvin avsedda för produktion (> 30 kg)

Det finns beslutade slutsatser om bästa tillgängliga teknik.

Vad ansökan avser

Sökanden ansöker om tillstånd för miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken för utökad djurproduktion inom fastigheterna Rördalen 1:2 och Bryngelstorp 1:1 i Vara kommun. Utökningen avser en ökning av antalet slaktsvinsplatser till 3 400 platser. Idag finns 1 640 platser och nytt stall planeras med 1 760 platser (4 avdelningar *440 platser). Produktionen planeras till ca 11 100 slaktsvin/år.

Nybyggnation omfattar en stallbyggnad och utökad lagringskapacitet för gödsel.

De yrkande som sökanden har gjort

Särskilt yrkande om verkställighetsförordnande

Det är viktigt att schaktning och grundarbete kan starta snarast möjligt och sökande ansöker om verkställighetsförordnande, som innebär att beslut ska gälla omedelbart.

Sökanden är mycket angelägen om att starta verksamheten för att;

- Sedan flera år tillbaka köps alla smågrisarna in från en smågris satellitbesättning. Fortsättningsvis planeras ytterligare smågrisar från samma suggring då det just nu finns möjlighet att öka smågrisinköp från suggringen.
- Fördröjning äventyrar affärsuppgörelser med säljare av smågrisar, köpare av slaktgrisar, byggfirmor, leverantörer av stall och utrustning.
- Efterfrågan av svenskt griskött ökar. Därför är det angeläget att kunna starta verksamheten så snart som möjligt.

Yrkande om täckning för utökad lagringskapacitet

Lagringskapacitet kommer att utökas efter kommande behov. Nuvarande svämtäcken är mycket bra och stabila. Sökande yrkar på att tillsynsmyndigheten efter att byggnationen av utökad lagringskapacitet är gjord samt utökad verksamhet startat kontrollerar att täckning med svämtäcke är ett tillräckligt alternativ för att minska ammoniakförluster.

Sökandens förslag till villkor för verksamheten

Allmänt

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten bedrivas i huvudsak i enlighet med vad bolaget har angett i ansökningshandlingarna och i övrigt åtagit sig i ärendet.
2. Hantering av fodermedel och organiska gödselmedel ska ske på sådant sätt att läckage och spill till omgivningen förebyggs och begränsas. Eventuellt läckage och spill ska omedelbart tas omhand.
3. Uppkommer olägenheter av betydelse från flugor, lukt eller annan påverkan från verksamheten ska åtgärder omedelbart vidtas så att olägenheterna upphör.

Stallar

4. Ventilationen från stallarna ska utformas så att risken för lukt- och bullerstörningar vid närliggande bostadsfastigheter minimeras.

Lagringsutrymmen och avlopp från foderkök

5. Avlopp från foderkök, tvättvatten från rengöring av stallar samt förorenat dagvatten från utlastningsytor och andra hårdgjorda ytor i anslutning till anläggningen ska ledas till flytgödselbehållare alternativt samlas upp i annan tät behållare för omhändertagande.

Transporter

6. Verksamhetsutövaren ska aktivt arbeta för minimerade miljöeffekter från transporter som följer av verksamheten.

Buller

7. Buller från verksamhetsområdet inklusive transporter, inom område som framgår av bilaga 2 i ansökan, får inte överskrida högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än

Helgfri måndag till fredag kl. 06.00 -18.00 50 dB(A)
nattetid kl. 22.00 -06.00 40 dB(A)
övrig tid 45 dB(A).

Momentana ljud nattetid (kl. 22.00-06.00) får utomhus vid bostäder högst uppgå till 55 dB(A).

De angivna värdena ska kontrolleras genom mätning vid bullerkällorna (närfältsmätning) och beräkningar eller genom mätning vid berörda bostäder (immissionsmätning). Kontroll ska ske när tillsynsmyndigheten anser att kontroll är befogad.

Kemikalier och avfall

8. Kemiska produkter och farligt avfall ska hanteras så att spill och läckage förhindras. Förvaring av kemiska produkter och farligt avfall ska ske på ogenomsläpplig yta som är försedd med invallning eller annan konstruktion till skydd mot utsläpp samt i övrigt utformad så att nederbörd inte samlas. Vid lagring i tankar eller behållare ska uppsamlingsvolymen inom respektive invallning minst motsvara den största behållarens volym plus 10 procent av övriga behållares volym. Tankar och cisterner ska vara försedda med skydd mot överfyllnad. Absorptionsmedel ska finnas lättillgängligt vid förvaringsplatsen.

9. Döda djur i väntan på borttransport ska förvaras på ett betryggande sätt ur smittspridnings- och luktsynpunkt.

Kontroll av verksamheten

10. Ett aktuellt kontrollprogram ska finnas för verksamheten och följas. Programmet ska, förutom att ge svar på hur kontroll ska ske av tillståndets villkor, även omfatta bland annat påverkan på vattenrecipienten samt ange hur verksamheten kontrolleras med avseende på mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod. Ett förslag till kontrollprogram ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast sex månader efter att tillståndet tagits i anspråk eller det senare datum som tillsynsmyndigheten bestämmer.
11. Vart tredje år, med start verksamhetsåret 2019, ska en stallbalans med avseende på fosfor och kväve upprättas för verksamheten. Stallbalansen ska skickas till tillsynsmyndigheten i samband med den årliga miljörapporten.
12. Provtagning och analys av flytgödselns innehåll av fosfor och kväve ska ske minst en gång per år. Resultaten ska rapporteras till tillsynsmyndigheten i samband med den årliga miljörapporten.
13. Verksamhetsutövaren ska informera de parter där avtal om lagring, spridning eller annan avyttring av stallgödsel ingåtts, om aktuella växtnäringsinnehåll för stallgödseln. Rapportering ska ske till tillsynsmyndigheten om vilka som har tagit emot eller köpt gödsel. Vidare ska det framgå vilken mängd och datum för leveranser av gödsel som varit aktuella vid varje enskilt tillfälle. Rapporten ska lämnas in tillsammans med den årliga miljörapporten.

Övrigt

14. Om djurhållningen upphör på fastigheten ska detta meddelas till tillsynsmyndigheten i god tid. Om det finns behov får tillsynsmyndigheten efter anmälan föreskriva att en avvecklingsplan ges in.
15. Förändringar i gödselhanteringen ska anmälas i god tid innan till tillsynsmyndigheten.

Sökandens beskrivning av verksamheten

Befintlig verksamhet

Verksamheten i dag bedrivs med en specialiserad slaktsvinsproduktion med 1 640 platser sedan år 2003. Platserna är fördelade på fyra avdelningar där uppfödning sker omgångsvis med ca 3,25 omgångar per år. Produktionen omfattar idag en uppfödning av ca 5 350 st slaktsvin per år.

Sedan flera år tillbaka köps alla smågrisarna in från en smågrissatellitbesättning. Fortsättningsvis planeras ytterligare smågrisar från samma suggring. Grisarna föds upp under ca 15 veckor + 1 veckas tomtid och slaktleveranser från gården sker ca 1-2 gånger/vecka.

Utfodring planeras som idag med optimerade foderstater, fasutfodring och främst med råvarorna spannmål, åkerbönor, rapsmjöl, vassle samt premix. Utfodring sker med en modern datastyrd blötfoderanläggning. Råvarorna blandas efter optimerade foderstater till fasutfodring som är anpassad till grisarnas storlek. Sedan en tid har allt protein från importerad soja ersatts med rapsmjöl och åkerböna vilket hittills

fungerat bra. Därmed används 100 % inhemskt protein. Dricksvatten till djuren planeras tillföras via två egna befintliga djupborrade vattenbrunnar.

I företaget med grisproduktion bedrivs inte växtodling. All gödsel kommer att säljas till Brännebergs Lantbruk HB som bedriver växtodling och som 2018 omfattar ca 273 ha varav ca 14 ha är arrenderad mark. Sökandes gård är en s.k. pilotgård i organisationen ”Odling i balans”. Det är en aktiv grupp som ger ökad kompetens för att bl.a. minska odlingens inverkan på miljön, producera varor med hög kvalitet och söka en framkomlig väg till ett resurssnålt jordbruk med god ekonomi.

Ansökt verksamhet

För att utveckla och effektivisera företaget planeras sökande att utöka grisproduktionen. Utökningen avser en ny stallbyggnad med 1760 platser som tillsammans med befintliga blir 3400 platser. Uppfödningen kommer totalt att omfatta ca 11 100 st. slaktsvin per år.

Det nya stallet projekteras i nära anslutning till befintlig produktion. Lagringskapaciteten för gödsel kommer anpassas efter det ökade behovet. De befintliga flytgödselbehållare som finns till förfogande ligger vid brukningscentrum.

Efter utökningen kommer leveranserna av smågrisar till gården totalt att öka, men med samma intervall per avdelning. Antalet slaktleveranser kommer som idag ske varje vecka och kommer inte att öka utan antalet djur per leverans blir större. Detta möjliggörs genom att slaktgrisar ur olika uppfödningssomgångar kan samlastas på samma fordon och skapa fulla lass.

Liksom idag kommer all gödsel att hanteras som flytgödsel. Avtal med tillräcklig spridningsarealen för utökningen finns. Det planerade stallet ger tillsammans med befintliga stall goda möjligheter att kombinera funktionella system med lösningar, som minskar risken för förluster. Utökningen kommer också bidra till ett ökat behov av arbetstimmar.

Miljökonsekvensbeskrivningens innehåll

Lokalisering

Gården ligger i ett utpräglat jordbruksområde inom nitratkänsligt område. Drygt 2 km öster om brukningscentrum ligger en mindre tätort Jung, med ca 400 invånare. Närmaste större tätort (Vara) är belägen ca 10 km sydväst om gården.

Brukningscentrum omfattas inte av detaljplan eller områdesbestämmelser. Vindarna är till största delen sydvästliga. Inom drygt 500 meter från befintliga och planerat nytt stall finns en närboende förutom sökandes boende. Närmaste närboende finns på ett avstånd av ca 450 meter från planerad byggnation.

Lokalisering av stallet enligt alternativ 1 är planerat väster om befintlig anläggning. Stallets yttermått projekteras till ca 30 x 85 meter med en utbyggnad på mitten på den södra långsidan för utlastning, personsluss mm.

Platsen för det planerade stallet är idag åkermark till ca 50 %. Därutöver berörs gårdsplan och en befintlig äldre byggnad som ska rivas.

En alternativ lokalisering är öster om den befintliga anläggningen ”Alternativ 2” Alternativ 2 är sämre ur smittskyddssynpunkt. Det blir också längre till befintligt foderkök vilket innebär större foderrestmängder och kan innebära sämre foderkvalitet till djuren.

Möjligheten att hitta en bra alternativ plats begränsas bl.a. av att sökanden vill råda över marken. Alternativ placering som redovisas är en lokalisering på fastigheten Vara, Göranstorp 2:1. Det ligger norr om brukningscentrum och köravstånd är ca 1,5 km. Platsen bedöms realistisk med hänsyn till skyddsvärd natur och kulturmiljö men av ekonomisk och praktisk betydelse och med hänsyn till närboende är den dock ett sämre alternativ.

Negativt är:

- att utnyttjande och optimering av befintlig anläggning kommer att utebli.
- att extra investeringar kommer att få göras för förberedning, foderlager, personalrum, vägar, planer, vattenuttag, elanslutning m.m.
- att uppdelning av skötsel och tillsyn på två enheter inte blir effektivt och antal timmar och kostnader för det kommer att öka.
- att antalet och kostnader för extra transporter av bl.a. råvaror kommer att öka.

Positivt är att uppdelning på två mindre enheter kan var bättre ur smittsynpunkt.

Aktuell placering, ”Alternativ 1” förespråkas av följande skäl:

- gårdsbilden blir bra med stallen samlade. Det spar arbete för daglig skötsel och vid leveranser av små- och slaktgrisar.
- enkel anslutning till befintliga gödselbehållare, foderkök, vatten och el.
- minimalt med nya vägar och planer.
- platsen begränsar inte framtida utvecklingen och utbyggnation.

Vattenuttag

Kapaciteten för befintliga brunnar är tillräcklig med mycket god marginal, ca 7,8 m³/timme eller 187 m³/dygn. Beräkningen visar scenariot med en produktion utan den vassle som nu finns i fodret. Vasslen sänker vattenförbrukningen till djuren. Sökandes bedömning är att en mycket god vattentillgång och ett långt avstånd till närboende gör att det inte är aktuellt med ett tillstånd för vattenuttag enligt 11 kap. miljöbalken.

Utsläpp till luft

Anläggningen ligger i ett område med sparsam bebyggelse i utpräglad jordbruksbygd.

Stallar och verksamhetsrutiner är utformade för att minimera blöta gödselytor och luftväxling över gödselytorna, vilket annars bidrar till lukt. Utgödsling av

flytgödsel kommer att ske dagligen. Gödseln lagras i flytgödselbrunnar med täckta tak eller ha motsvarande täckning som ska godkännas av tillsynsmyndigheten.

Att exakt beräkna kväveförlusterna är omöjligt och därför används olika schabloner. Förluster nedan är beräknade med utgångspunkt från sökandes stallbalans. Förlusterna är beräknade med Jordbruksverkets program VERA med anpassning till sökandens insatser för att minska ammoniak i stallen. De insatserna är bland annat att alla djuren hålls på flytgödselsystem, en effektiv ventilation, golvvärme, djupa gödselrännor som kyls med kollektorslangsystem, begränsat proteininnehåll i foder, friska grisar med en hög foderomvandling, gödselbehållare med stabila svämtäckten och bottenfyllning, samt ett allmänt bra management. Lagringskapaciteten för gödsel kommer att vara god vilket medför att den kan spridas strategiskt för att optimalt ta tillvara på växtnäringen i så stor utsträckning som möjligt.

BAT-AEL för utsläpp av ammoniak till luft från företagets planerade 3 400 slaktsvinsplatser blir enligt schablon nedan ca 1,05 kg NH₃/plats/år vilket med god marginal är lägre än gränsvärdet 2,6 kg NH₃/plats/år som anges i bilagan BAT-slutsatser.

Lantbrukets utsläpp av klimatpåverkande gaser kommer främst från *metan* i djurproduktion och stallgödselhantering, *lustgas* från stallgödselhantering och vid tillverkning av handelsgödsel för växtodlingen samt *koldioxid* från användning av fossila bränslen. På en grisgård står metanproduktionen från djurens fodermältning för en relativt liten andel av gårdens totala växthusgasutsläpp i jämförelse med vad som avgår från gödsel i stall och under lagring.

Åtgärder för att spara energi och korta transporter bidrar till att minska verksamhetens bidrag till klimatutsläppen. Energikällor för uppvärmning består av värmepumpar som tar värmen via värmeåtervinning från gödselrännorna. Gasol används för torkning av spannmål som ger renare gaser som gör att torkanläggningen är effektivare än annan typ av torkanläggning med tex olja eller biobränsle. Dessa åtgärder bidrar till att minska klimatpåverkan.

Utsläpp till vatten

Dagvatten utgörs av takvatten, vatten från hårdgjorda ytor samt vatten som faller direkt på marken. Området har dräneringar som leder dagvattnet via uppsamlingsbrunnar och vidare i stamledningar till Lidan.

Spillvatten utgörs i huvudsak av vatten från tvätt av stallar, foderkök och eventuell avspolning av maskiner. Mindre mängder spillvatten uppstår från dusch, disk, tvätt och toalett i personalutrymmen

Foderkökets avlopp, tvättvatten m.m. kommer att vara anslutet till flytgödselbrunnen.

Spillvatten från personalutrymmet leds till en sluten tank som tas om hand av slamsugningsföretag.

Lagring och avyttring av stallgödsel

Lagkravet för stallgödsellagring är 10 månaders lagring. Egen beräkning som är realistisk är gjord med Jordbruksverkets Rapport 2001:13. Beräkning av gödselproduktion nedan är inklusive strö, spill- och tvättvatten samt nederbörd.

Hänsyn är tagen till realistiska vikter vid insättning och slakt att uppgå till ca 8 758 m³ flytgödsel per år.

Utgödsling av flytgödsel sker dagligen med skrapor under spalt till kulvertar, för att sedan pumpas via en pumpbrunn vidare till flytgödselbrunnarna.

I dagsläget finns två brunnar på totalt 4 300 m³ och en pumpbrunn på 12 m³. Vid utbyggnaden av det nya stallet kommer ytterligare en pumpbrunn anläggas och två flytgödselbrunnar till ca 4 300 m³ så att de minst klarar 10 månaders gödselproduktion

All gödsel avyttras via avtal till Brännebergs Lantbruk HB i dagsläget men de kan i framtiden även vara så att gödsel avyttras till andra företag.

Buller

Buller uppstår i samband med transporter, foderberedning och utfodring samt från stallets fläktar.

De flesta leveranserna av foder och spannmål sker under dagtid och med lastning i nära anslutning till spannmålsanläggningen och stall. Detsamma gäller för lastning och lossning av djur. Detta gör att eventuellt buller till stor del avskärmas av gårdens byggnader. Beredningen av foder och malning sker inomhus, vilket minimerar det eventuella bullret. Interna transporter: Flertalet interna transporter sker under dagtid. Tillsammans med de ljuddämpare som traktorer och övriga gårdsmaskiner är utrustade med, anses de bullerproblemen vara begränsade. Ljud från ventilation: De moderna fläktar och lufttrummor som används är utformade för att ljudnivån ska hållas på en låg nivå. Enligt djurskyddslagen får ventilationsljud inte överstiga 65 dB (A) inne i stallet. Tillsammans med det avstånd som råder mellan både de befintliga byggnaderna och det planerade nya stallet till närboende, orsakar inte fläktarna några störande ljudnivåer.

Transporter

I närområdet är det främst transporter av gödsel samt grödor vid skörd. Det sker dock bara under några korta perioder av året. Spannmåls- och halmtransporter sker normalt på dagtid mellan kl. 06-20, men då växtodlingen är väderberoende kan undantag förekomma.

Gödseltransporter kan förekomma dygnet runt för att effektivisera körningen, minska antalet dagar för spridning och för att undvika körning på helger. Avståndet från behållare till fält vid gödselspridning är ca 0–1,5 km. Kapaciteten är beräknad till ca 60 m³/h vilket innebär att gödselspridning efter utbyggnad kommer att pågå under ca 10 dagar per år à 16 timmar per dag. Det är fördelat på tre perioder; vårbruk, försommar, samt vid höstbruk.

Transporterna görs på egna brukningsvägar och på en begränsad sträcka av väg 2593. Transporter innebär en oundviklig påverkan på miljön. För att hålla dem nere och minska påverkan kommer de att göras med anpassade och fullastade fordon, vilket ger ett bra transportutnyttjande. Inköpta foderråvaror kommer att fraktas i stora kvantiteter och genom att kontinuerligt i samråd med leverantörer arbeta för samordnad logistik bidrar företaget till att hålla de totala transporterna nere. Leveranser av foder kommer att ske som mest 1–2 gånger per vecka och kan komma att utföras dygnet runt. Transporter av djur kommer att ske främst dagtid,

ca kl. 05.00-18.00, med en frekvens av ca 1–2 gånger per vecka. Totalt blir det endast ca 2–4 externa transporter per vecka.

Energi

I dagsläget uppgår energianvändningen till 160 000 kWh el, 20 m³ diesel och 16 ton gasol, efter utbyggnaden beräknas elförbrukningen uppgå till 290 000 kWh, diesel och gasol är i stort sett oförändrat.

Uppvärmning av stallen sker normalt bara i samband med insättning under den kalla årstiden. Uppvärmning sker idag med värmepumpar som energikälla. Värmen distribueras ut via golvvärme och i frontrör på de boxrader som vetter mot ytterväggarna. Värmepumparna får all sin energi från kollektorslangar som gjuts ner i gödselrännornas bottnar. Det systemet genererar värme på ett energieffektivt sätt, samtidigt som det kyler gödseln vilket minskar ammoniakemissionerna och förbättrar djurmiljön. Det minskar även behovet av el för att ventileras bort överskottsvärme hos större grisar. Kollektorslangar finns i alla befintliga avdelningar och samma system kommer att installeras i det nya stallet. Värmepump finns även för uppvärmning av personalutrymme och tappvatten.

Det nya stallets väggar och tak kommer att isoleras väl vilket reducerar energiåtgången för uppvärmning under kalla perioder och för drift av frånluftfläktar vid hetta. Utöver energi för uppvärmning finns ett behov av elström för ventilation, foderberedning, belysning och utgödsling.

För malning av fodrets spannmål och åkerbönor används en s.k. skivkvarn som mer än halverar elförbrukningen per mängd malt gods jämfört traditionella hammarkvarnar. Skivkvarnens flexibla inställning av finmalningsgrad under drift gör också att grisarnas foderförbrukning reduceras.

För att minska energiförlusterna är och kommer ventilationssystemen att vara styrda av modern reglerutrustning, som minskar värmeförlusterna och behovet av elström för att driva ventilationen. Varvtsreglerade fläktar, ett gott management med löpande tillsyn och justeringar av tilluftsdon och spjäll, samt rengöring av trummor för frånluft spar elström.

Energieffektiva armaturer och lysrör används och kommer att installeras i nytt stall. För att minska energi används till viss del styrningsrelä för att inte använda belysningen i onödan.

Ingen eldningsolja används i företaget utan energikällan för värme till spannmålstorkning är sedan 2012 gasol. Tack vare de rena rökgaserna, är gasol godkänt av Livsmedelsverket att användas för direktuppvärmning i spannmålstorkar. Detta medför att värmeanläggningen är utförd på ett enkelt och effektivare sätt med högre verkningsgrad än vid exempelvis oljeeldning. Vid gaseldning behövs varken varmluftspanna, rökgasfläkt, rökgasbrunn eller skorsten. Traditionella oljepannor med uppvärmning via värmeväxling, s.k. indirekt uppvärmning, har alltid betydande förluster genom rökgaserna. Uppvärmning med gas ger däremot så rena rökgaser att man kan köra den genom spannmålen. Energiåtgången är därför 10 - 15 procent lägre jämfört för bästa modell av indirekt uppvärmning. För gasolanvändningen finns ett tillstånd för ”att hantera och vara föreståndare för brandfarlig vara” som är uppdaterad med nytt tillstånd 2018.

Sökanden arbetar kontinuerligt med energieffektivisering och under år 2013 anlätades rådgivning för kartläggning och optimering av driftens energiåtgång.

Kemikalier och avfall

Användning av kemikalier inom djurproduktion är mycket låg. Råttgift och desinfektionsmedel kommer att användas efter behov i grisstall och i övriga utrymmen. Råttgift lagras inte förutom en begränsad mängd bete i de fällor som hanteras av ett anlitat externt företag för skadedjurskontroll. Vid användning av kemikalier finns säkerhetsdatablad tillgängliga och en särskild lista finns för de kemiska produkter som hanteras i verksamheten och som kan innebära risker ur ett hälso- och miljösynperspektiv. Dieseltanken är invallad, vilket eliminerar risken för läckage.

Uppkomst av avfall blir mycket begränsad. Den största avfallskategorin är döda djur. Kadaver läggs i en avsedd sluten container i väntan på borttransport.

Allt avfall sorteras och transporteras bort till återvinningsanläggning. Tillstånd för transport av farligt avfall finns till och med oktober 2022.

Yttranden från myndigheter i sammanfattning

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen tillstyrker ansökan om tillstånd att bedriva utökad slaktsvinsproduktion på fastigheterna Bryngelstorp 1:1 och Rördalen 1:2 i Vara kommun.

Länsstyrelsen bedömer vidare att miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven som ställs i 6 kap. miljöbalken och tillstyrker ansökan om utökad djurhållning enligt den beskrivna lokaliseringen enligt huvudalternativet (Alt 1) samt anser att verksamheten bör förenas med villkor. Länsstyrelsens förslag på villkor är i huvudsak de beslutade villkoren.

Länsstyrelsen anser att då djurproduktionen och växtodlingen sker av samma verksamhetsutövare, även om växtodlingen sker inom ett handelsbolag och djurproduktionen som enskild firma, så är de så nära sammanknutna att villkoren för gödselspridning ska finnas med i tillståndet.

Länsstyrelsen tillstyrker ansökan om verkställighet samt att det inte behövs någon statusrapport.

Miljö- och byggnadsnämnden

Tillstyrker ansökan och har inget att erinra.

Räddningstjänsten

Räddningstjänsten meddelade att tillstånden för hantering av gasol är ogiltig då tillståndet gick ut den 25 november 2017.

Vidare informerar räddningstjänsten om att eventuella solceller ska utformas enligt plan- och byggförordningen.

Trafikverket

Trafikverket har inga synpunkter på ansökan om utökad djurhållning.

Sökandens bemötande av yttrandena

Länsstyrelsen

Företaget bedriver inte växtodling. Villkor 6–9, 14 och del av villkor 13 berör inte ansökan och sökandes företag med grisproduktion.

Igångsättningstiden ser sökande som skäligt att den sätts till 3–4 år då det just nu är tuff konkurrens om bygghjälp av djurstall och att sökande förespråkar byggstart på våren.

Räddningstjänsten

Räddningstjänstens krav på kompletteringar kommer att genomföras. Ansökan om förnyat tillstånd för förvaring och hantering av gasol har skickats in.

Motiveringen till Miljöprövningsdelegationens beslut

Kan miljökonsekvensbeskrivningen godkännas?

Sökanden har tagit fram en miljökonsekvensbeskrivning enligt bestämmelserna i 6 kap. miljöbalken och miljöbedömningsförordningen (2017:966). Miljöprövningsdelegationen finner att miljökonsekvensbeskrivningen har den omfattning och detaljeringsgrad som krävs för att den ska kunna ligga till grund för den fortsatta miljöbedömningen. Därmed kan miljökonsekvensbeskrivningen godkännas enligt 6 kap. 42 § miljöbalken.

Är statusrapporten tillräcklig?

Den verksamhet som ansökan omfattar är en industriutsläppsverksamhet och då ska ansökan innehålla en statusrapport som beskriver nuläget i mark och grundvatten. Enligt 1 kap. 23 § industriutsläppsförordningen (2013:250) krävs dock inte en statusrapport om risken är liten för att verksamheten medför föroreningskada inom det område där verksamheten bedrivs eller avses att bedrivs. Miljöprövningsdelegationen bedömer att risken är liten för att den verksamhet som ansökan omfattar medför föroreningskada. Därför krävs ingen statusrapport i detta fall.

Är verksamheten tillåtlig?

Miljöprövningsdelegationen delar i allt väsentligt Länsstyrelsens bedömning vad gäller verksamhetens tillåtlighet och förslag till villkor. Länsstyrelsens förslag till reglering av tillståndets omfattning, villkor och i övriga delar är i stort rimliga utifrån verksamhetens beräknade miljöpåverkan.

Verksamheten är förenlig med rådande kommunala planer och bedöms kunna bedrivs utan att oacceptabel störning uppkommer för närboende eller på omgivande natur- och kulturvärden. Miljöprövningsdelegationen anser således att

verksamheten uppfyller de krav som i miljöbalken uppställs för en lämplig lokalisering och att tillstånd därmed ska medges.

Vilka villkor behövs för tillståndet?

Med anledning av redovisade förslag till villkor och remissinstansernas synpunkter samt sökandes bemötande gör Miljöprövningsdelegationen följande överväganden när det gäller villkor för verksamheten.

Villkor 4 – 5

Avloppsvatten som uppkommer vid hantering i och rengöring av foder- och stallgödselutrymmen innehåller näringsämnen. Det behöver därför hanteras så att läckage och spill inte sprids till omgivningen och inte direkt belastar vattenrecipienter.

Ammoniakavgången leder såväl till förlust av kväve från stallgödsel som belastning på miljön genom att ammoniakerna avsätts i naturen och bidrar till övergödning och försurning av denna. Metan är en av flera så kallade växthusgaser som vid utsläpp till atmosfären medverkar till klimatpåverkan.

Förutsättningarna för ammoniak- och metanavgång är normalt sett högre i slaktsvinsflytgödsel än i annan flytgödsel, spontant bildade svämtäcke är generellt sämre för slaktsvinsflytgödsel än annan flytgödsel. Svämtäcke har dessutom en mer svåröversäglig effekt på de nämnda faktorerna än exempelvis taköverbyggnader eller flytande plastdukar. Fördelen med någon form av tak eller flytande plastduk är att nederbörd kan samlas upp och ledas av, utan att hamna i lagringsutrymmet och blandas med gödsel. Därmed undviker man att viktig lagringskapacitet tas i anspråk för att lagra nederbörd.

Enligt Jordbruksverkets senaste sammanställningar i publikationen Gödsel och miljö 2014 kan ett stabilt och heltäckande svämtäcke förväntas minska ammoniakförlusterna med 50–60 %. Med en tättslutande taköverbyggnad eller en tät flytande täckning kan dessa förluster istället minska med 90–95 %.

Då svinproduktion på tillståndspliktig nivå betraktas som industriutsläppsverksamhet, vilket bland annat innebär högre krav på bästa tillgängliga teknik, är det skäligt att lagringsutrymmen för flytgödsel i verksamheten förses med tät täckning som ger bästa effekt. Vid planering av nya lagringsbehållare kan även eventuella behov av exempelvis förstärkningar i bottenplatta för mittstolpe projekteras från början. Miljöprövningsdelegationen bedömer att även befintliga lagringsutrymmen ska förses med täckning som effektivt minskar förlusterna med en tät taköverbyggnad eller en flytande plastduk. Förutsättningarna är dock olika i olika typer av flytgödsel och det är därför rimligt att tillsynsmyndigheten får avgöra vilka alternativa täckningsalternativ som är lämpliga i det enskilda fallet.

Villkor 6 – 9

Sökanden har motsatt sig Länsstyrelsens förslag på villkor för gödselspridning eftersom den ansökta verksamheten bara omfattar djurhållning och inte växtodlingen som sker i ett separat handelsbolag. Ett tillstånd enligt miljöbalken omfattar alla verksamhetsutövare som bedriver verksamhet inom ramen för

tillståndet. När flera verksamhetsutövare bedriver olika delar av en verksamhet som är tillståndsreglerad måste en bedömning göras utifrån vilken åtgärd som behöver vidtas för att tillståndet ska följas och vilken verksamhetsutövare som har den faktiska och rättsliga möjligheten att vidta åtgärden. Djurproduktionen och växtodlingen är starkt sammankopplade med varandra, både praktiskt och geografiskt, då sökande av djurverksamheten är delägare i handelsbolaget som driver växtodlingen och ansvarar för gödselspridning mm. Sökanden har därmed nödvändig rådighet för genomförandet av spridningen och uppfyllandet av villkoren.

Delegationen menar att det inte är rimligt att man i en stor djurproduktion ska kunna bortse från villkor för gödselspridning m.m. bara för att man delar upp djurhållningen som enskild firma och växtodlingen som handelsbolag då verksamheterna är så nära sammanknutna med varandra. Tillståndet ska därför enligt miljöprövningsdelegationens bedömning förenas med villkor om spridning av organiska gödselmedel. Skulle man i framtiden avyttra gödseln till någon annan verksamhet, som inte är sammanknuten med djurproduktionen, så gäller inte villkoren för gödselspridningen i detta tillstånd utan då gäller de allmänna föreskrifterna om gödselspridning mm.

Övriga villkor

Övriga villkor i detta tillstånd är av karaktären standardvillkor och överensstämmer med vad som är brukligt vid den här typen av verksamhet med liknande storlek och omgivning och motiveras därför inte närmare.

När får tillståndet tas i anspråk?

När det finns skäl till det får miljöprövningsdelegationen förordna att tillståndet till en verksamhet får tas i anspråk även om beslutet inte har vunnit laga kraft (verkställighetsförordnande), se 19 kap. 5 § första stycket 12 och 22 kap. 28 § första stycket miljöbalken.

Ett verkställighetsförordnande är ur processuell synvinkel ett undantag från huvudregeln att ett lagakraftvunnet avgörande ska avvaktas innan ett tillstånd får tas i anspråk. Högsta domstolen har uttalat (se NJA 2012 s. 623) att det är verksamhetsutövaren som ska visa på konkreta skäl för ett verkställighetsförordnande och ange vilka beaktansvärda nackdelar som är förknippade med att tillståndet inte kan tas i anspråk omedelbart och vad som kan bli följden av att verksamheten förskjuts framåt i tiden. Verksamhetsutövarens intresse måste med viss marginal väga tyngre än de intressen som talar för att ett lagakraftvunnet avgörande bör föreligga innan verkställighet får ske. Särskild hänsyn ska tas till de skador på miljön som kan uppstå om tillståndet omedelbart tas i anspråk och de möjligheter som finns att läka sådana skador om tillståndsbeslutet upphävs eller ändras.

Då det är en pågående verksamhet som bedrivits utan klagomål och det är angeläget om att kunna schakta och påbörja grundarbete snarast efter beslutet innan tillståndet vunnit laga kraft anser miljöprövningsdelegationen att sökandens yrkande om verkställighetsförordnande kan bifallas.

När ska verksamheten ha satts igång?

Den med tillståndet avsedda verksamheten ska ha satts igång senast tre (3) år efter det att detta beslut vunnit laga kraft annars förfaller tillståndet.
Tillsynsmyndigheten ska meddelas när verksamheten sätts igång.

Sammanfattande bedömning

Förutsatt att de föreskrivna villkoren iakttas anser Miljöprövningsdelegationen sammanfattningsvis att verksamheten går att förena med målen för miljöbalken, de allmänna hänsynsreglerna och en från allmän synpunkt lämplig användning av mark- och vattenresurserna. Därför ska tillstånd ges till verksamheten.

Information

Varje år ska verksamhetsutövaren senast den 31 mars lämna en miljörapport till tillsynsmyndigheten. Miljörapporten ska lämnas elektroniskt via Svenska miljörapporteringsportalen, <https://smp.lansstyrelsen.se> (se 26 kap. 20 § miljöbalken och Naturvårdsverkets föreskrifter [NFS 2016:8] om miljörapport).

Den som har tillstånd ska betala en årlig prövnings- och tillsynsavgift. Avgiften ska betalas från och med det kalenderår som följer efter det att tillståndet gavs. Avgiften ska betalas efter beslut av Länsstyrelsen (se 2 kap. förordningen [1998:940] om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken). Om kommunens miljönämnd är tillsynsmyndighet tillkommer avgift enligt den kommunala tillsynstaxan.

Om verksamheten ska ändras kan det krävas ett helt nytt tillstånd, ändringstillstånd eller anmälan till tillsynsmyndigheten (se 1 kap. 4 och 11 §§ miljöprövningsförordningen [2013:251]).

Om verksamheten överläts till någon annan fysisk eller juridisk person ska den nya verksamhetsutövaren snarast möjligt upplysa tillsynsmyndigheten om det (se 32 § förordningen [1998:899] om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd).

Detta tillstånd innebär inte att verksamhetsutövaren slipper krav som följer av andra bestämmelser, exempelvis enligt 11 kap. miljöbalken om vattenverksamhet, kulturmiljölagen (1988:950), luftfartslagen (2010:500) eller plan- och bygglagen (2010:900). Det kan handla om att det också är nödvändigt med tillstånd till eller anmälan av vattenverksamhet, tillstånd för ingrepp i fornlämning, flyghinderanmälan eller bygglov. Exempel på andra förordningar och föreskrifter som gäller vid sidan av detta tillstånd är

- förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket
- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2006:84) om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 av den 21 oktober 2009 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är avsedda att användas som livsmedel och om upphävande av förordning (EG) nr 1774/2002 (förordning om animaliska biprodukter)

- djurskyddslagen (1988:534) och djurskyddsförordningen (1988:539)
- förordningen (2018:471) om medelstora förbränningsanläggningar
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter [MSBFS 2018:3] om cisterner med anslutna rörledningar för brandfarliga vätskor

Alla som bedriver eller har bedrivit en miljöfarlig verksamhet ansvarar för efterbehandling av mark- och vattenområden samt byggnader och anläggningar som är förorenade. Den som äger eller brukar en fastighet ska genast underrätta tillsynsmyndigheten om det upptäcks en förorening som kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön (se 2 kap. 8 § och 10 kap. miljöbalken).

Detta beslut har fattats av Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Västra Götalands län. I beslutet har deltagit Sabine Lagerberg, ordförande, och Jan Mastera, miljöszakunnig. Ärendet har beretts av Robert Ernstsson, miljöhandläggare.

Sabine Lagerberg

Jan Mastera

Detta beslut har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Så här överklagar du Miljöprövningsdelegationens beslut

Miljöprövningsdelegationens beslut kan överklagas hos Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt. **Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Länsstyrelsen.** Länsstyrelsens e-postadress är vastragotaland@lansstyrelsen.se. Skickar du med vanlig post är adressen Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 403 40 Göteborg.

Har överklagandet kommit in i rätt tid överlämnar Länsstyrelsen överklagandet och handlingarna till mark- och miljödomstolen.

Överklagandet ska ha kommit in till Länsstyrelsen **senast den 4 oktober 2018.**

Om den som överklagar är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet dock ha kommit in till Länsstyrelsen **senast den 20 september 2018.**

Överklagandet ska vara skriftligt. I skrivelsen ska du ange

- ditt namn, adress, telefonnummer och eventuell e-postadress,
- vilket beslut du överklagar, till exempel genom att ange beslutsdatum och ärendets diarienummer, samt
- hur du anser att Miljöprövningsdelegationens beslut ska ändras och varför det ska ändras.

Bilaga:

1. Situationsplan med alternativ 1.

Sändlista:

Externt

- Naturvårdsverket, industri@naturvardsverket.se
- Havs- och vattenmyndigheten, havochvatten@havochvatten.se
- Länsstyrelsen/Enheten för miljötillsyn, miljoskydd.vastragotaland@lansstyrelsen.se
- Miljö- och byggnadsnämnden, Vara kommun, miljo.bygg@vara.se
- Jordbruksverket, jordbruksverket@jordbruksverket.se
- Trafikverket, Region Väst, goteborg@trafikverket.se
- Räddningstjänsten Västra Skaraborg, raddningstjansten@lidkoping.se
- Aktförvararen i Vara kommun, vara.kommun@vara.se
- Anna Johansson, LRF konsult, anna.johansson1@lrfkonsult.se

Internt

- Sabine Lagerberg
- Jan Mastera
- Robert Ernstsson
- Stig Karlsson
- Monica Lind
- Katja Almqvist
- Elisabeth Lindqvist

Bilaga 1 Situationsplan

